

החזון של אדריכל הנוף: להחזיר את הביצות לחולה

יזמה ראשונית: אגם החולה יוצף מחדש ושטחים נוספים יוקצו לטבע

צפיר רינת 14.02.2008 23:00

תוכנית הצפת החולה

אחד המבצעים הגדולים בשנות קיומה הראשונות של המדינה, היה ייבוש הביצות שבעמק החולה על מנת להכשיר אדמות לחקלאות. היום, אגמון החולה ושמורת הטבע הם כל מה שנשאר מהאגם המפואר שהיה. אומנם מדובר באתר תיירות מצליח ומקור משיכה לשפע של בע"ח, אך דווקא הצלחתו מעוררת את השאלה האם ניתן לשקם חלקים נוספים באגם ולהשיב לעמק משהו מהנוף, הצמחים והחיות שהיו בו.

מי שמנסה להעלות באחרונה סוגיה זו לדיון ציבורי הוא אדריכל נוף צעיר בשם ליאב שלם. מטרתו לעורר מחדש חזון של הצפת שטחים באזור, המשמשים כיום לחקלאות. אין מדובר בהחזרת האגם במלוא היקפו, אך בהחלט מדובר בהגדלה משמעותית של השטח המוצף.

שלם הכין במסגרת פרויקט הגמר של לימודי אדריכלות נוף בטכניון עבודת גמר תחת הכותרת "שירת האגם: הפואטיקה בהשבת אגם החולה". עם גמר העבודה הוא החליט לנסות לקדם את התוכנית ולעניין בכך את הגורמים השונים המעורבים בתכנון עמק החולה.

הפיכת הסדר הקיים

על פי הצעת שלם, תוכן תוכנית אב חדשה לעמק החולה והיא תהפוך את הסדר הקיים בשימושים הנעשים בקרקע. עד 2050 מחצית משטח העמק תוקצה לחקלאות, והמחצית השנייה תוקצה לטבע ובה יהיה אגם גדול יותר ושטחי ביצה נרחבים. התוכנית תגובש ע"י גורמים מקצועיים ובשיתוף מינהלת שתכלול נציגי ציבור, רשויות וקק"ל.

כיום, מוקצים לאתרי טבע ותיירות פחות מ-10% מהשטח שבו היו בעבר אגם וביצות החולה. בראשם, השמורה והאגמון שאליו הוזרמו מים בעשור הקודם. מי מעיין הקיימים בעמק נשאבים ע"י חברת מקורות. הירדן הוטה לתעלה העוברת במזרח העמק ומים נוספים הנמצאים באזור מוזרמים למאגר עינן ומשם נלקחים להשקיה. רוב השטח מיועד כיום לשימושים חקלאיים.

ע"פ המתווה של שלם, בשלב הראשון יופנו כמויות גדולות יותר של מים מהתעלה שבה זורם הירדן אל האפיק המקורי של הנהר, ויגדילו את שטחי הביצה הנמצאים צמוד לאגמון. בשלב הבא, יוקמו אגמי מים נוספים בכמה מוקדים בעמק, ומי מאגר עינן ישמשו למילוי אחד מהם. בשלב האחרון יוזרמו מים מנחלים להגדלת שטחי הביצות ויחברו האגמים, תוך ביטול התעלות.

עם המעבר להצפה נרחבת יותר יפותחו כמה מוקדים עיקריים של פעילות. למשל, שלם מציע להקים מוקד של התיישבות והיסטוריה סביב המושבה הוותיקה יסוד המעלה שתחזור לשכון על שפת אגם. במוקד זה גם ניתן יהיה לשחזר את כפר הדייגים שהיה בעבר ביישוב חולתה ולהקים בתי מלון.

החלק החקלאי ישלב ענפים קיימים עם ענפים חדשים כמו חוות ג'מוסים, דיג וגידול צדפות. שטחים מוצפים בחורף יוכלו להיות שטחי מרעה בקיץ. "החקלאים יוכלו להיות שותפים לתהליך", אומר שלם.

"אם הם לא ירצו בכך, אפשר יהיה להעניק להם פיצויים. למדינה יהיה שווה להשקיע בכך כי מדובר בפרויקט בעל חשיבות לאומית".

מחזון למציאות

החלק המושך במיוחד יהיה אזור שבו תינתן עדיפות לשימור הטבע. באגמים ובביצות צפויים לשוב מינים רבים של בעלי חיים שנעלמו ומספר הציפורים שמגיעות לאזור יגדל במידה ניכרת. "מה שיתפתח בעמק החולה יהיה תחנת כוח לייצור מגוון מינים של בעלי חיים", אומר שלם. "זו תהיה חוויית טבע כמו באפריקה במרחק של שעתיים נסיעה מתל אביב ומנוף תיירותי אדיר".

שלם הציג את תוכניתו בפני גורמים שונים, ולדבריו זכה לתגובות חיוביות. בפועל אין עדיין תוכנית

לשינוי המצב, אך גורמים המנהלים את אזור החולה, בוחנים בימים אלו את המשך התכנון באזור. רשות ניקוז כנרת המטפלת באזור פנתה למתכננים ומהנדסים וביקשה מהם הצעות להמשך פיתוח החולה.

חשובה במיוחד תהיה עמדת המועצה האזורית גליל עליון שבתחומה נמצא עמק החולה והחקלאים ביישוביה מעבדים את השדות באזור. לדברי ראש המועצה, אהרן ולנסי, התושבים מבינים את החשיבות בשמירת המערכת האקולוגית באזור. "לפני כעשור גובשה תוכנית לשיקום החולה, לאחר שחוקרים גילו כי לייבוש האגם יש השפעה שלילית על איכות מי הכנרת ועל שריפת אדמות הכבול באזור", ציין ולנסי. "בהמשך קיימת תוכנית שאושרה וקיבלה את הסכמת החקלאים להצפת שטחים נוספים".

חקלאים כמו עופר ברנע מהיישוב חולתה מביעים ספק לגבי תוכניות הצפה חדשות. הוריו של ברנע התפרנסו בעבר מדיג באגם, אך לדבריו היום זו תקופה אחרת. "החקלאות בעמק החולה היא רווחית ואנחנו מצליחים להתפרנס ממנה", אומר ברנע. "אם יקחו מאתנו קרקע ומים, אנחנו ניפגע ויצטרכו לתת לנו פיצוי. במצב שבו נמצאת המדינה, לא נראה לי שמישהו מתכוון לעשות זאת. לכן הצפה של שטחי האזור נראית לי בלתי מציאותית".

מים גנובים

כתבה חמישית: עמק החולה

סדרת כתבות על חלוקת משאבי מים בישראל, ומקומו של הטבע בסדר העדיפויות